

Monumentnummer*: 516355

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijksmonument
Inschrijving register* 05 maart 2001
Kadaster deel/nr 82758/122

Woonplaats* Gemeente* Provincie*
Wommels Súdwest-Fryslân Fryslân

Locatiennaam Locatieomschrijving
Wommels

Kadastrale gemeente* Sectie* Kadastraal object* Appartement aanduiding Grondperceel
Wommels A 1505

Omschrijving**

Inleiding

Het WOONHUIS voor een kaaskoopman is volgens de gedenksteen in de westgevel gebouwd in 1871. Wellicht is de legger van de eerste steen, W.E. Struiksmā, ook de opdrachtgever geweest. De architect-aannemer van de in Ambachtelijk-traditionele bouwtrant opgetrokken kaaskoopmanswoning is niet bekend.

Wommels telde in het derde kwart van de 19de eeuw twaalf kaaskoopmanswoningen, die door hun typerende architectuur (een woonhuis met een lage bovenverdieping met kleine ramen) een opvallende verschijning zijn in de dorpen van het Friese weidegebied. De panden vormden een combinatie van woonhuis en pakhuis: het woongedeelte beneden en het pakhuis boven. Veelal waren de kaaskoopmanswoningen, en de Terp 20 bevestigt dat beeld, gelegen aan waterwegen, i.c. de Bolswardertrekvaart. Door de schaalvergroting hebben deze woningen hun oorspronkelijke functie verloren.

Aan de voorzijde (Bolswardertrekvaartzijde) ligt het pand ruim op het erf; aan de achterzijde ligt het dicht tegen de compacte bebouwing rond de dorpsterp aan, daarvan gescheiden door een steegje (glop). De kaaskoopmanswoning is in 1998 gerestaureerd en is in gebruik als woning. Tot de wijzigingen behoren onder meer het aanbrengen van nieuwe dekborden op de schoorstenen, het aanbrengen van moderne dakvensters in zij- en achterschild en het vervangen van de karakteristieke halfkozijnen met luiken op de

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

kaaszolder door volledige kozijnen met valramen. De kleurstelling in de woning, het marmerwerk met sjablonering in de gang, de gehoute deuren, de tinten in de zijkamer, in de bedsteden en doorloopkast zijn grotendeels oorspronkelijk.

Omschrijving

Het hoofdvolume van het woonhuis heeft een rechthoekige plattegrond en staat met de lange (voor-)gevel georiënteerd op de Bolswardertrekvaart.

Het pand bestaat uit één bouwlaag en een kapverdieping met een hoge borstwering (een halve bouwlaag) onder de schildkap; de aankapping aan de achterzijde onder lessenaarsdak strekt zich alleen uit tot de eerste bouwlaag. Het pand is opgetrokken in bruine baksteen en is nauwelijks versierd: de ramen van de kaaszolder zijn door rollagen in gele baksteen en enig reliëf in de bruine baksteen enigszins verbijzonderd. Het wordt gedekt door een schilddak met zwarte geglazuurde Tuile de Nord-pannen op de voor- en zijschilden en zwarte gesmoorde Hollandse pannen op het achterschild; het lessenaarsdak aan de achterzijde is belegd met rode ongeglazuurde Hollandse pannen. Op beide hoeken een schoorsteen.

In de voorgevel een getoogd tweelicht-venster, een paneeldeur als imitatie porte brisée met middenstijl, en in het bovenlicht een gietijzeren levensboom en hoekornamenten en twee getoogde H-vensters. Op de muurdam tussen de deur en een H-venster is een hardstenen gedenksteen ingemetseld met het opschrift: DE EERSTE STEEN GELEGD DOOR W.E. STRUIKSMA, DEN 31 MAART 1871. Rechts naast de deur een (beschadigde) baksteen met de ingekerfde initialen: W.E.S.

In de tweede bouwlaag, aan zowel de voor- als de achterzijde, en regelmatig over de gevel verdeeld, vier halfronde gietijzeren vensters met tracering.

De noordgevel heeft één zesruits venster; op de verdieping twee halfronde, gietijzeren vensters met tracering. In de aanbouw een vierruits venster. De zuidelijke zijgevel heeft een luik naar de kaaszolder op de zuidwestelijke hoek en twee halfronde gietijzeren vensters met tracering. In de aanbouw een deur met decoratie in neo-renaissance trant en een achtruits zijlicht. In de achtergevel zitten onder meer een luikje en een achteringang met boven en onderdeur. Op de hoek twee gekerfde bakstenen met de initialen F.E.M. en E().S.

Het INTERIEUR van het woonhuis met kaaszolder verkeert in oorspronkelijke staat. Tot de oorspronkelijke elementen behoren onder meer de L-vormige gang, de gemarmerde en met een gesjabloneerde bies afgesloten lambrisering, een losse trapladder en vaste trap naar de kaaszolder en de kamers aan weerszijden van de gang met oorspronkelijke deuren en balkenplafonds: een woonkamer met gemarmerde houten schoorsteenmantel (oorspronkelijk met schoorsteenstuk), bedsteden aan weerszijden van een doorloopkast; een zijkamer met kastenwand en twee bedsteden, waarvan één boven een provisiekeldertje; een keuken bevloerd met estrikken. Alle kasten en bedsteden hebben nog de oorspronkelijke maanvormige, palmhouten krukken en wervels.

Waardering

Het woonhuis voor een kaaskoopman uit 1871 in traditioneel-ambachtelijke bouwtrant is van algemeen cultuurhistorisch en architectuurhistorisch belang:

- als bijzondere uitdrukking van de sociaal-economische ontwikkeling, namelijk de opkomst en bloei van de kaashandel en de opkomst van de zuivelfabrieken in het weidegebied van Friesland;

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

- als bijzonder voorbeeld van een typologische ontwikkeling van een woonhuis in combinatie met een pakhuis, specifiek voor de kaashandel;
- vanwege de bijzondere samenhang tussen exterieur en interieur;
- vanwege de historisch-ruimtelijke relatie van het woonhuis met land- en waterwegen, in het bijzonder door de ligging bij de loskade aan de Bolswardertrekvaart;
- vanwege de eenvoudige maar verzorgde detaillering van zowel het exterieur als het interieur;
- vanwege de hoge mate van gaafheid van het exterieur en het interieur van de kaaskoopmanswoning.

Hoofdcategorie

Woningen en woningbouwcomplexen

Subcategorie

Woonhuis(K)

Functie

Woonhuis